

Dr hab. Tadeusz Danilewicz, prof. WSB

17 IV 2018

Instytut Nauk Społecznych i Humanistycznych

Wyższa Szkoła Bankowa w Gdańsku

Grunwaldzka 238 A

80-266 Gdańsk

tdanilewicz@wsb.gda.pl

Ocena pracy doktorskiej Pani mgr Małgorzaty Kaszak

pt. The senses of the morpheme *for* in English – a cognitive account. Znaczenia morfemu *for* w języku angielskim – ujęcie kognitywne

Rozprawa doktorska Pani mgr Małgorzaty Kaszak zatytułowana The senses of the morpheme *for* in English – a cognitive account. Znaczenia morfemu *for* w języku angielskim – ujęcie kognitywne została wykonana pod kierunkiem Pani dr. hab. Olgi Sokołowskiej prof. nadzw. UG. Praca nie jest zbyt obszerna, liczy 146 stron druku. Po streszczeniu w języku angielskim oraz spisie treści, znajduje się zasadnicza część rozprawy, na którą składają się 4 rozdziały oraz wnioski. Pracę zamykają spis wykorzystanych źródeł i streszczenie w języku polskim.

Zasadniczym celem rozprawy jest analiza semantyczna angielskiego morfemu *for* w roli morfemu wolnego w funkcji przyimka oraz w roli morfemu związanego tzn. słowotwórczego w funkcji przedrostka. Autorka posługuje się założeniami i wybranymi

narzędziami badawczymi dostępnymi w tradycji językoznawstwa doświadczeniowego, bardziej obecnie znanego jako językoznawstwo kognitywne.

Należy od razu zaznaczyć, że analiza kategorii przyimka nie jest nowa, powstało i z pewnością ukaże się jeszcze wiele kolejnych opracowań. Dzieje się tak dlatego, że kategoria przyimka jest niezwykle wręcz bogata semantycznie, ma dynamiczny charakter, ponieważ podlega ewolucyjnym zmianom i modyfikacjom, co zostało wyraźnie podkreślone w pracy. Autorka rozprawy już we wstępie zaznacza, że *for* nie jest typowym przyimkiem funkcjonującym do wyrażania orientacji przestrzennej lecz raczej służy konceptualizacjom związanym z celowością i sensem benefaktywnym.

W pierwszym rozdziale rozprawy Doktorantka prawidłowo przedstawia obszerne dane źródłowe na temat podejścia do natury języka w językoznawstwie kognitywnym i instrumentach badawczych stosowanych w jego ramach. Z jakichś powodów niektóre koncepcje i instrumenty badawcze zostały pominięte być może dlatego, że zdaniem Autorki nie mają one wpływu na rozpatrywane zjawisko. Chodzi tutaj na przykład o podejście do języka oparte na „użyciu” (*usage*) związane z pojmowaniem struktury języka jako dynamicznej struktury „wyłaniającej się” (*emerging structure*) z doświadczenia; poznanie „zakulisowe” (*backstage cognition*) w powiązaniu z wyłanianiem się tzw. rutynowych aktywności kognitywnych (*emerging cognitive routines*), schematy przedpojęciowe i ich rola w tworzeniu pojęć, klatki filmowe i skrypty oraz obrazowanie konwencjonalne. Pozytywnym elementem rozdziału jest włączenie – chociaż dość zdawkowo – parametru aksjologicznego, czyli wartościowania, które jest przecież wszechobecne w konceptualizacjach. Należy zaznaczyć, że zebrane dane źródłowe są właściwie uporządkowane i opatrzone komentarzem własnym Autorki.

Rozdziały drugi i trzeci zawierają rozważania na temat natury przyimków w języku angielskim i ich polskich odpowiednikach. Autorka omawia składniowe i semantyczne

aspekty przyimków oraz rzetelnie omawia koncepcję polisemii. Należy tutaj zauważyć, że koncepcja polisemii np. według Langackera nie uwzględnia istnienia bardzo istotnej ogólnej metafory poznawczej jaką jest metafora *The Great Chain of Being*, czyli Wielkiego Łańcucha Bytu, która realizuje się w całym mnóstwie wyrażeń językowych o różnych stopniach metaforyczności, skonwencjonalizowania oraz motywacji. Na przykład opis poszczególnych sensów omawianych przyimków i ich wzajemnych relacji bardzo zyskałby po uwzględnieniu poszczególnych realizacji tej ogólnej metafory w postaci takich szczegółowych metafor jak deifikacja, reifikacja, animalizacja, humanizacja, itd. Okazałoby się wtedy, że wszystkie sensory danego przyimka są ze sobą związane za sprawą takiego czy innego uszczegółowienia tej jednej podstawowej metafory pojęciowej. Zresztą Langacker sam stwierdza, że w gramatyce kognitywnej charakteryzacja konkretnych pojęć nie jest możliwa bez odwołania się do innych pojęć stąd postulowane są hierarchie (także sieciowe) złożoności konceptualnej, gdzie struktury na danym poziomie wyłaniają się dzięki różnym operacjom wykonywanym na strukturach znajdujących się na niższych poziomach uporządkowania.

Czwarty rozdział rozprawy poświęcony jest omówieniu morfemu *for* w roli przedrostka w formach czasownikowych takich jak *forgive*, *forget* itp. Prawidłowo korzystając z dostępnych narzędzi badawczych, Autorka słusznie analizuje wspomniane formy jako konceptualne amalgamaty oraz właściwie identyfikuje semantyczny wkład przedrostka *for* w omawianych czasownikach. Spora część rozdziału czwartego zawiera dobrze wykonaną analizę polskich odpowiedników czasowników z przedrostkiem *for*. Autorka wykazuje biegłość w omawianych zagadnieniach i tu należy podkreślić, że w tym rozdziale Doktorantka zawarła najwięcej własnych spostrzeżeń i oczywiście, gdzie tzw. wkład własny włożony w analizę danych językowych jest największy.

Uwagi końcowe świadczą pozytywnie o umiejętności szerszego spojrzenia na uzyskane wyniki i pogłębionej świadomości złożoności konceptualizacji z morfemem *for* i jego odpowiedników w języku polskim.

Uważam, że rozprawa doktorska Pani mgr Małgorzaty Kaszak ma swoje niewatpliwe zalety, ale też i mankamenty. Do zalet zaliczam to, że proponowana analiza morfemu *for* została przeprowadzona prawidłowo przy pomocy wybranych przez Autorkę narzędzi badawczych. Do mankamentów zaliczam brak pełniejszego wprowadzenia do założeń oraz instrumentów badawczych językoznawstwa kognitywnego na których praca się opiera. Na przykład, wykorzystanie w analizie ogólnej metafory poznawczej *The Great Chain of Being* mogłoby wpłynąć na pogłębione uszczegółowienie zjawiska polisemii. Język pracy nie budzi większych zastrzeżeń, ale w bibliografii zabrakło - zapewne przez przeoczenie – wspomianej w rozprawie publikacji T. P. Krzeszowskiego.

Mimo wspomnianych wyżej krytycznych uwag, należy przyznać, że rozprawa doktorska Pani mgr Małgorzaty Kaszak posiada pewne wartości poznawcze. Autorka wystarczająco biegle posługuje się wybranymi przez siebie narzędziami badawczymi, praca zawiera sporo własnych spostrzeżeń, zwłaszcza w rozdziale czwartym oraz napisana jest odpowiednim językiem.

Konkludując, stwierdzam, że przedstawiona do oceny praca Pani mgr Małgorzaty Kaszak spełnia wymagania stawiane rozprawom doktorskim i w związku z tym wnoszę o dopuszczenie Doktorantki do dalszej części przewodu.

Tadeusz Danilewicz